

Мрійник Северин

Іван Барщевський

Був він одним із кращих учнів, любили його вчителі, він часто діставав нагороди, мав велике бажання вивчати іноземні мови і вже оволодів кількома. А читав найбільш поезію: ідилії Теокріта,[11] Геснера,[12] Шимоновича його геть зачарували. Всюди він бачив Аркадію, а всі люди в його уяві були наївними і щирими пастушками. Коли він виходив на прогулянку за місто, то в струмках бачив наяд, на лугах стрибали німфи, а в затінку дерев з-під зеленого вельону усміхалися йому дріади. Словом, скрізь зустрічав він стародавній золотий вік греків. Не знав, що то є біда на світі, був завжди веселий сам і веселив інших.

Одного разу, коли вчителі з учнями, оглядаючи музей з різними чудовими речами і картинами знаменитих художників, зупинилися перед Дерев'яним Дідком, заговорили з ним, Северин, наловивши повну жменю мух, підбіг туди і спитав у Дідка:

– Вгадай, Діду, що в мене в руці?

Дідок похитав головою і відказав:

– О нещасний! Ти будеш вигнаний з раю своєї мрії, підеш кам'янистою дорогою і нікчемні комахи в образі страховищ гнатимуться за тобою.

Северин випустив мух, розсміявся і побіг.

Після курсу наук Мрійник залишив місто, вилетів у світ, як пташка з клітки, коли весна вбирає луги і дерева пахкими барвами. І він, бідний, думав, що ця весна буде йому вічною. Але як швидко настала похмура осінь!

Спочатку тільки в уяві бачив чудових богинь на лугах і в галях, нарешті зустрів їх і наяву. Це була панна Аделя, з маєтком, красива, з гарними манерами. Цій особі Северин віддав серце, і Аделя стала його єдиною мрією. Любов тривала роки чотири. Не буду тут описувати щасливі і нещасливі хвилини; ці історії завжди схожі одна на одну, хоча і зображають їх різні письменники по-різному. Не буду ні хвалити, ні ганити жінок, адже всі дочки Єви такі і мусять бути такими, якими їх створила природа. Скажу тільки, що гадюка золота і гордовитості огорнула Аделю, вона зрадила Северину і вийшла за іншого.

Перша любов, до того ж нещаслива, – щонайвища наука, після якої чоловік з увагою починає читати книгу світу, таємниці серця, стосунки друзів і близьких. Відсіль шляхи людського життя спрямовані на успіхи і невдачі. Зрозумів і Северин, що світ не рай, а люди не ангели.

Після тієї події він осамітнів, усі його мрії стали страшними, він утікав від людей, милою стала йому самотність, найприємнішим був йому малюнок неба, і то тільки тоді, коли в чорних хмарах одзивалися гуркоти, вив вітер, шуміли ліси і хвилювалося озеро. В нікчемних селянах ввижались йому постаті небезпечних комах, він марив і розповідав про дивиса. Всі, хто знав Северина, кепкували з нього і називали божевільним.

Коли я мандрував у тих краях, де він жив, то провідав його, як друга свого дитинства. Заходжу в кімнату і бачу, що сидить він самотній, задуманий, блідий, з розкудланим волоссям.

- Як ся маєш, Северине?

Він встав, прокинувшись від своїх марень, і довго, не пізнаючи, дивився на мене. Я назвався.

- А! Давно чекаю! - промовив, тиснувши мені руку, і посадив коло себе, а сам знову віддався маренням і сидів, як німий.

- А вже скільки років пройшло, - перебив я мовчання, - як попрощалися ми з юними нашими приятелями і вчителями. Щасливі були часи! Чи згадуєш тепер ті давні забави, розмови, майські проходи, приємні мрії і жарти, в яких ти завжди вів перед?

- Мої мрії і жарти зникли назавжди. Тепер в мене інші погляди: тоді чоловік міг би зробитися щасливим, коли б перетворився на камінь, коли б засипав його пісок і він нічого не чув і не бачив, що коїться на світі.

- Як же ти перемінився! - здивувався я. - Невже тобі набридло все під сонцем?

- Все. Розказав би багато, але боюся, бачиш: скрізь навкруги нас літають мухи. Бачиш - ці прикрі створіння залітають і вилітають у відчинене вікно. Вони усе рознесуть по світу, що в нас відбувається, як живемо, про що говоримо, де і як молимося. А бачиш сльози на моїх очах? Їх ти раніше ніколи не бачив, ось яка зміна зі мною. Але послухай, що розкажу тобі. Ти не звертав увагу, які ці мухи страшні? Я сиджу тут самотній, у цій тихій моїй кімнаті, а вони снують навколо, я зі страхом поглядаю на них, бо ж бачу, як вони перетворюються на дивних монстрів, ці їх страшні крила здаються фраками на незграбних людях, а пискі їхні різної форми: одні круглі, широкі, з кривавими плямами, інші - сухі, з гострою борідкою і довгим волоссям. І всі ці страховища дивляться на мене: одні розлючено, інші погрозливо.

- Велика різниця, - сказав я, - в твоїх мареннях. Раніше тебе захоплювала поезія греків і щира любов патріархальних часів, тепер же в тебе фантазія якась сумна.

- Але слухай, ще тобі щось скажу, - промовив він, - про цих гидких мух. Я любив читати поетів, любив колись і писати. Спало мені на думку сказати у віршах про свої відчуття, які були в мене до своєї сім'ї і до Аделі, яку щиро любив. Я послав їй свої вірші, з яких вона могла б зрозуміти мої справжні почуття. Вона прочитала, поклала на столі, але і там мухи, які, не маючи що робити, літали скрізь, глумилися з моїх почуттів, дзвеніли доти над вухами Аделі, поки вона зовсім не забула про мене і мої вірші. Так вони й досі не дають мені спокою, і тепер, коли що-небудь напишу, все висміють і запацькають ці прикрі мухи.

- Ці мухи, на яких ти так скаржишся, були і будуть...

Тут він перепинив мене, схопив за руку:

- Чи бачив ти коли сарану?

- Сарани в наших краях нема, - відповідаю. - Вона на сході. Нападає там на луги і ниви.

- Не бачив ти, - каже, - цю велику товсту комаху. А на ній - ієрогліфи. Хто уміє, той

виразно прочитає такі слова: "кара Божа". Чи ж кара Божа тільки там, десь далеко на сході, а не в нас? Пішли в поле, я тобі покажу сарану.

Він вивів мене на берег стрімкої річки, де спінені хвилі шуміли по камінню. Ми сиділи на високому березі в затінку вільшини. Северин задумливо дивився на воду. Подув з поля вітрик, зашуміли дерева; він отямився від своїх думок і сказав мені:

- Я часто відвідую ці місцини, люблю один сидіти тут і згадувати минуле. Згадую всі розмови, які мав колись з Аделею, хоч вона зовсім про мене забула, мовби давно вже мене поховали.

Раптом показав рукою на воду.

- Дивися, дивися! Ось летить сарана! Бачиш її? Подвійні сірі крила, вона скрізь тут в нас літає і все жере в повітрі і на землі. Ще що скажу: ніколи вона не гине, як сатана, з'являється в різному вигляді. Коли пожовкнуть трава і листя на деревах, війне холодний осінній вітер, вона сідає на воду, скидає з себе крила і перетворюється на водяне страховище і там жере все, що зустрине. Прийде весна - в неї виростають нові крила, вона вилітає з води з роззявленою пащею, мов летючий змії, і кого спіткає - знищить. Заволоділа ця почвара землею і водою, вона завжди жадає здобичі. Чи не вона вразила людські серця, що люди гнітять одне одного.

- Якась чорна меланхолія, - сказав я, - затьмила твої думки, все бачиш ти в потворних образах. Нещасний, з такими думками ніколи не дочекаєшся спокою.

- Ось і не здогадався! Я маю гарну думку: буду подорожувати. Далеко в чужих краях, де панує вічна весна, в горах, коло водоспаду або в дикому лісі буду жити спокійно, про Аделю навіть і не спімну, адже між нами буде вічність. Вічність!..

- І рідний край забудеш?

- О, ні! - відповів. - Коли не повернуся на Вітчизну і помру десь самотній на вершині гори в чужій стороні, круки занесуть туди мої кістки; все ж таки краще бути після смерті з пташками, а не з хробаками.

Я пробув там цілий день; блукали з ним полями й лісами, і він, не вмовкаючи, говорив про свої марення. Затримав мене і на ніч. І вдома у нього ми ще довго розмовляли. А вночі він часто схоплювався з ліжка і ходив по кімнаті, та й я спав небагато, адже щогодини мій сон перепинявся.

Наступного дня, коли ми прокинулися, сонце було вже високо. Він привітав мене з трохи веселішим виразом, розпитував про моїх знайомих, сусідів, про мене самого, чи часто я був удома після того, як ми попрощалися після школи, які я відвідав країни і як жив. Він дякував мені, що провідав його, а коли я сказав запрягати коней, щоб раніше виїхати, він уклінно упрощував мене зостатися на обід. І я не міг відмовити його щирому проханню.

По обіді Северин приніс найліпшого вина, яке мав з давнього часу.

- Давай вип'ємо, - сказав він. - Це останнє побачення, зустрінемося вже хіба на тому світі.

Згодом наказав запрягти коней, далеко провів мене і попрощався зі слізьми. І дійсно, це була остання зустріч. Незабаром я довідався, що Северин залишив рідний

дім, виїхавши назавжди, і тепер ніхто не знає, де він. Чи живе ще, чи, може, помер у чужій стороні і між чужого народу.

Примітки:

11 Теокріт (кінець IV ст. – перша пол. III ст. до н.е.) – старогрецький поет, заснував жанр ідилії. Окремі його твори переклав поет Симон Шимонович (1558–1629) – польсько-український поет-гуманіст, який мешкав у Львові.

12 Геснер Соломон (1730–1788) – швейцарський поет і художник, автор збірників "Ідилії" в прозі (1756) і "Вірші" (1762).